

Vleermuisinventarisaties in Amsterdam Noord, 2005-2006

Vleermuisinventarisaties in Amsterdam Noord, 2005-2006

Opdrachtgever: Stadsdeel Amsterdam Noord

Opdrachtnemer:
b&d Natuuradvies
F. van der Vliet en. B. Besteman
W.G.Plein 173
1054 SC Amsterdam
tel. 020-6853645

januari 2007

Inhoud

Inhoud	1
1 Inleiding	2
2 Onderzoeksmethode	3
3 Resultaten	4
3.1 De Banne (kaart 2)	4
3.2 Florapark (kaart 3)	5
3.3 Vliegenbos (kaart 4)	6
3.4 Bossage IJdoornlaan (kaart 5)	8
3.5 Waterlandplein (kaart 6)	8
3.6 Schellingwouderdriehoek (kaart 7)	10
Referenties	12
Bijlage i vleermuisecologie	13
Bijlage ii wettelijke bescherming van vleermuizen	15
Bijlage iii overige vleermuiswaarnemingen in Amsterdam-Noord	16
Kaartbijlage	18

1 Inleiding

In opdracht van het Amsterdamse stadsdeel Noord is in 2005 door b&d Natuuradvies een aantal vleermuis-inventarisaties uitgevoerd. De aanleiding voor de inventarisaties was divers. Er zijn enkele belangrijke groengebieden in het stadsdeel waar actuele kennis over de vleermuispopulatie wenselijk was in verband met het beheer. Verder was kennis nodig over de aanwezigheid van vleermuizen bij enkele sloop- of renovatieprojecten om zonodig beschermende maatregelen te kunnen nemen. Er worden enkele zinnen en adviezen gewijd aan de Flora- en faunawet daaraan kunnen geen rechten worden ontleend. Omdat de opdracht tot het onderzoek pas in de zomer werd gegeven is in overleg besloten om in het voorjaar van 2006 aanvullende inventarisaties uit te voeren.

De onderzochte terreinen (kaart 1) zijn, van west naar oost:

- de noordelijke strook van woonwijk De Banne;
- de zoom van het florapark langs het Noordhollandsch Kanaal;
- het Vliegenbos;
- een bossage langs de IJdoornlaan;
- het Waterlandplein en omgeving (Nieuwendam Noord);
- de groenzomen rond de volkstuinenparken Wijkergouw en Rust en Vreugd, nabij Schellingwoude (de zogeheten Schellingwouderdriehoek).

Dit rapport behandelt per terrein de onderzoeksresultaten en conclusies, achterin zit een kaartbijlage. Verder zijn als bijlage opgenomen:

- I Informatie over de ecologie van vleermuizen
- II informatie over de wettelijk beschermde status van vleermuizen
- III een overzicht van de vleermuiswaarnemingen die uit Amsterdam Noord bekend zijn

In 2005 is door b&d Natuuradvies in opdracht van het Stadsdeel ook een overzicht gemaakt van de terreinen in Stadsdeel Noord binnen de ring A10 die van belang zou kunnen zijn als vleermuis-jachtgebied. Ook zijn de voor vleermuizen bruikbare holle bomen in kaart gebracht.

Dit rapport hanteert de Nederlandse namen. In tabel 1 staan de Nederlandse en de wetenschappelijke naam van alle in dit onderzoek aangetroffen vleermuissoorten.

Tabel 1: de Nederlandse en de wetenschappelijke naam van alle in dit onderzoek aangetroffen vleermuissoorten.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
dwergvleermuis	Pipistrellus pipistrellus
ruige dwergvleermuis	Pipistrellus nathusii
laativlieger	Eptesicus serotinus
watervleermuis	Myotis daubentonii

2 Onderzoeksmethode

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van een vleermuisdetector. Dit apparaat vangt de echo-locatiegeluiden van vleermuizen op en geeft ze in een voor mensen hoorbare toonhoogte weer. Door de toonhoogte, de klankkleur en het ritme van het geluid zijn de vleermuissoorten op naam te brengen. Ze kunnen dus worden waargenomen zonder ze te zien.

Bij het onderzoek in de zes gebieden is ook de omgeving betrokken, om de relatieve waarde van de geïnventariseerde terreinen te kunnen vaststellen en eventuele relaties met omringend gebied in beeld te brengen. Het veldonderzoek is steeds uitgevoerd bij voor vleermuizen gunstige weersomstandigheden: ten minste 10°C, droog en weinig of geen wind. De inventarisaties gebeurden te voet en per fiets, waarbij voor zover mogelijk de complete gebieden zijn doorzocht.

Het onderzoek betrof de verschillende onderdelen van het vleermuishabitat en de verschillende wijzen waarop vleermuizen hun omgeving gebruiken:

- Zoeken naar foeragerende vleermuizen gedurende alle inventarisaties, maar vooral in de eerste twee uur na zonsondergang omdat dan de activiteit het grootst is;
- Lokaliseren van dagverblijfplaatsen aan de hand van het uit- en invliegen in de avond- en ochtendschemering (half mei – half juli);
- Inventarisatie territoriumhoudende mannetjes, bij voorkeur in de drie uur na middernacht als de roepactiviteit het hoogst is. (half augustus - eind september);
- Onderzoek naar vliegroutes in de avond- en ochtendschemering;
- Onderzoek naar kraamkolonies, 's nachts omdat de vrouwtjes dan regelmatig terugkeren om de jongen te zogen. (periode half juni - half juli).

De waarnemingen zijn per bezoek op een plattegrond genoteerd.

3 Resultaten

Dit hoofdstuk geeft per onderzocht terrein een paragraaf. De onderzochte terreinen zijn weergegeven op kaart 1. Per terrein zijn op een kaart de vleermuiswaarnemingen gegeven (kaart 2 t/m 7).

3.1 De Banne (kaart 2)

In de noordelijke strook van deze woonwijk, langs de Ring A10 (Staghof, Stenghof, Masthof) wordt een renovatie van de woningen uitgevoerd waarbij een aluminium beplating tegen de stenen gevels wordt aangebracht. De vraag rees of bij deze maatregel voor vleermuizen bruikbare openingen onbereikbaar zouden worden. Het onderzoek spitste zich daarom toe op schuilplaatsen van vleermuizen in de gevels. Daarnaast werd gekeken naar de kwaliteit van de buurt als foerageergebied.

De woonblokken (in de oude staat, zonder gevelplaten) bevatten nauwelijks ruimten die voor vleermuizen als schuilplaats te gebruiken zijn. De gevels bevatten opengelaten verticale voegen ter ventilatie van de spouw, maar deze zijn voor het merendeel te smal voor vleermuizen om doorheen te kruipen. Hier en daar lijken ook kieren aanwezig bij de balkons en de daklijsten.

Vleermuiswaarnemingen

Foeragerende vleermuizen zijn gekarteerd op 14 juli, 11 augustus en 4 september 2005, en op 13 mei 2006.

In het plantsoen tussen de woonblokken jaagt de dwergvleermuis in klein aantal (hoogste aantal bij één bezoek aangetroffen = 3).

Op 1 juli 2005 is tegen de ochtendschemering gezocht naar het inzwermen van vleermuizen in schuilplaatsen in de woonblokken. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat vleermuizen gebruik maken van schuilplaatsen in de huizenblokken.

Op 4 september 2005 werd een territoriaal mannetje dwergvleermuis waargenomen aan de oostrand (Reling). Hoewel hier de beplating al tegen de gevel was aangebracht had dit dier kennelijk toch een bruikbare schuilplaats gevonden. Vermoedelijk zat er in een bovenhoek een kier onder de afdekstrip.

Conclusies

Bij de gevelaanpassing gaan waarschijnlijk geen vleermuisverblijfplaatsen verloren.

De gevelplaten bieden hier en daar, onopzettelijk, schuilplaats aan individuele vleermuizen, waaronder territoriumhoudende mannetjes. Het aantal plaatsen waar vleermuizen tussen de platen en de muur kunnen kruipen zal gering zijn omdat het plaatwerk nauwkeurig en sluitend wordt aangebracht.

Flora- en Faunawet

De bescherming van vleermuizen is bij het gevelbeplatingsproject niet in het geding. De gevels hadden in de oude toestand hooguit hier en daar een kier of andere opening die door een individuele vleermuis zou kunnen worden benut. Het plantsoen bij de woonblokken, dat onregelmatig door enkele dwergvleermuizen als foerageerplaats wordt benut wordt bij de gevelrenovatie niet aangetast.

Overigens zijn de gevonden foerageerplaatsen niet als vaste verblijfplaatsen in de zin van de Flora- en faunawet te bestempelen.

Advies

De metalen beplating op de gevels creëert een kier tussen de platen en de oorspronkelijke gevel, die voor dwergvleermuizen als dagschuilplaats of kolonieverblijfplaats zeer aantrekkelijk is, ware het niet dat deze ruimte voor vleermuizen niet toegankelijk is. Bekeken kan worden of bij voorbeeld bij de hoekpunten aan de onderzijde een kleine toegangsopening kan worden gemaakt, bij voorkeur aan de op het zuiden gerichte gevels.

Het plantsoen lijkt in de huidige vorm niet veel voedsel voor vleermuizen te genereren. Bloemrijk grasland in plaats van delen van het gazon zou daarin wellicht verandering brengen. De aangrenzende buurten lijken echter ook een lage vleermuisstand te hebben. Daardoor is het de vraag of biotoopverbeterende maatregelen voor vleermuizen effect zullen hebben.

3.2 Florapark (kaart 3)

Het Florapark is één van de grote groene gebieden in het stadsdeel. De vleermuisinventarisatie is uitgevoerd met als doel actuele gegevens te verkrijgen ten behoeve van het beheer en gedeeltelijke herontwikkeling van het gebied. Ook is het onderzoek een actualisering van de gegevens over vleermuizen. In 1998 werd het gebied, samen met het Volewijkpark onderzocht in opdracht van Bureau Stadsecologie van de gemeente Amsterdam. Dit gebeurde binnen een vleermuisinventarisatie in tien Amsterdamse parken/groengebieden. Bij de maandelijkse bezoeken (mei t/m september) werden in het Florapark/Volewijkspark enkele tot 10 dwergvleermuizen en éénmaal 1 laatvlieger waargenomen (Hoogenhout en Van der Vliet, 2000).

Vleermuiswaarnemingen

De inventarisaties zijn uitgevoerd op 17 juli, 4 augustus en 8 september 2005, en 17 mei 2006.

Aangetroffen zijn dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger.

Het aantal dwergvleermuizen varieerde per bezoek niet veel en kwam in de gehele strook op 10 tot 15 exemplaren. De plaatsen waar zij foerageerden waren echter steeds andere. Langs het gehele fietspad op de kanaaldijk zijn in principe dwergvleermuizen aan te treffen. De meeste dwergvleermuizen foerageren boven het fietspad, tussen de bomenrijen. Aan de kanaalzijde werd slechts zelden een jagende dwergvleermuis aangetroffen en boven het kanaal vloog geen enkele vleermuis.

In het park zijn de vijvers van belang als jachtplaats. Boven het water houden zich relatief veel insecten op. Als er veel insecten zijn is een vijf- tot tiental foeragerende dwergvleermuizen boven zo'n vijver niet ongewoon.

Een dwergvleermuis-paringsterritorium is vastgesteld bij het Tolhuis, overigens ook een frequent bezochte jachtplaats.

Van de ruige dwergvleermuis zijn gedurende de zomer enkele foeragerende exemplaren waargenomen. Het aantal is in de nazomer wat hoger, een gevolg van migratie vanuit Midden- en Noordoost-Europa. Langs het fietspad staan enkele bomen met holtes. In elk geval werd één zo'n holle boom in de nazomer 2005 door een ruige dwergvleermuis als territoriumschuilplaats gebruikt.

Tweemaal is in het aangrenzende park een jagende laatvlieger waargenomen.

Conclusies

De lengte van het traject IJ-Buiksloterdijk in aanmerking genomen (ca. 2,5 km) is de dichtheid aan vleermuizen niet hoog. De plaatsen waar zich groepen foeragerende vleermuizen ophouden zijn de vijvers in het aangrenzende park, mits hier veel insecten boven vliegen. De ruige dwergvleermuis en de laatvlieger lijken het gebied zo nu en dan en slechts met enkele exemplaren te bezoeken. Langs het kanaal gebruikte een mannetje één van de weinige boomholtes als territoriumschuilplaats.

Flora- en Faunawet

De zoom van het Florapark langs het Noord-Hollandsch Kanaal is als vleermuisverblijfplaats moeilijk te typeren. Het is een foerageergebied dat in zijn geheel wellicht als vaste verblijfplaats volgens de Flora- en faunawet is te beschouwen. De aantallen vleermuizen en de plaatsen waar zij worden aangetroffen zijn echter zo wisselend dat op gedetailleerdere schaal eerder gesproken moet worden van onregelmatig bezochte jachtplaatsen.

De belangrijke foerageerplaatsen liggen in het park: de vijvers en enkele randen langs bosschages. De holte in één van de oude bomen langs de kanaaldijk, in 2005 door een territoriumhoudende dwergvleermuis benut, is te beschouwen als vaste verblijfplaats in de zin van de wet, zij het dat hier maar één waarneming beschikbaar is.

Advies

De kanaaldijk met de oude bomen vormt een element dat voor vleermuizen van belang is. Bovendien kunnen holtes in de bomen aan vleermuizen een schuilplaats bieden. Het advies is dan ook om de oude bomen zo veel mogelijk te sparen en de boomstructuur langs NH-kanaal te handhaven. Verder zijn de vijvers met omringende begroeiing belangrijk vleermuisfoerageergebied.

3.3 Vliegenbos (kaart 4)

Ook het Vliegenbos is één van de grote groengebieden in Stadsdeel Noord. Het bestaat uit een afwisseling van bos en bermen en gazons. Min of meer oost-west liggen enkele sloten. Deze lopen hier en daar breed uit tot een soort vijvers. Als leefgebied voor vleermuizen beschouwd vormt het bos een geheel met: de camping aan de noordrand en de tuinen van de huizen langs de Nieuwendammerdijk daar noordelijk van, en het volkstuintenpark Buitenzorg aan de zuidrand van het bos. Het aangrenzende rietland lijkt voor vleermuizen van weinig betekenis.

In het bos staat een behoorlijk aantal grote bomen. Een aantal bevat holtes zoals spechtenholen. Ook zijn er bomen met holtes die door uitscheuren van takken of door inrotting zijn ontstaan. Het is één van de weinige plaatsen in Amsterdam Noord waar boombewonende vleermuizen zouden kunnen voorkomen.

Vleermuiswaarnemingen

Het bos is bezocht op 5 augustus en 20 september 2005 en op 5 mei en 29 juni 2006.

Tegen de verwachting in zijn slechts weinig vleermuizen in het bos waargenomen. De enige waargenomen soort die gebruik kan maken van boomholtes is de ruige dwergvleermuis. Verder zijn dwergvleermuis en laatvlieger waargenomen. De meeste vleermuizen houden zich op langs de noordrand, in de strook direct ten zuiden van de camping, op de camping zelf en in de tuinen langs de Nieuwendammerdijk.

De waargenomen vleermuizen in het bos waren alle foeragerende exemplaren. Bij de Nieuwendammerdijk (achterzijde woning) was in september 2005 een territoriumhoudend mannetje dwergvleermuis aanwezig.

Conclusies

Het Vliegenbos is tamelijk arm aan vleermuizen. Ook komen er niet meer soorten vleermuizen voor dan elders in het stadsdeel. De bebouwing met tuinen langs de Nieuwendammerdijk lijkt voor vleermuizen van groter belang. Hier is in 1988 ook een dwergvleermuizenkolonie gevonden (zie Bijlage iii).

Vermoedelijk zijn lichtbronnen zoals tuin- en terrasverlichting en de verspreide lantaarnpalen bij de camping bepalend bij de jachtplaatskeuze. Het licht trekt insecten en vervolgens vleermuizen aan. Overigens blijkt het insectenaanbod gering. Duidelijk waarneembaar is dat vleermuizen lang rondvliegen alvorens een prooi te vinden, en dan ook zelden lang op één plaats blijven jagen maar steeds op andere locaties op zoek gaan naar voedsel.

Veel paden in het bos zijn smal, en gelegen tussen hoogopgaand geboomte. De voorkeur van de vleermuizen lijkt uit te gaan naar de meer open plekken, zoals de gazons en de brede paden. De wateren in het bos zijn voor vleermuizen nauwelijks van betekenis omdat erboven weinig insecten rondvliegen.

Flora- en Faunawet

Hoewel anders te verwachten bij dit oude parkbos blijkt alleen de noordelijke randzone frequent door vleermuizen te worden bezocht. Hier bevinden zich foerageerplaatsen die vaste verblijfplaats zijn in de zin van de Flora- en faunawet.

Advies

In het Vliegenbos zijn weinig insecten. Het voedselaanbod voor vleermuizen is derhalve gering. De insectenrijkdom kan gestimuleerd worden door de variatie in horizontale en verticale structuur van het bos te vergroten. Ook de waterkwaliteit vraagt verbetering. Doorgaans zijn vijvers sloten en vaarten de plaatsen waar zich veel insecten ophouden en waar dus ook vleermuizen komen jagen, maar boven de wateren in het Vliegenbos zijn nauwelijks insecten te vinden.

In het bos bevindt zich een aantal holle bomen. Het is aan te bevelen om in die delen van het bos waar vallend hout geen gevaar oplevert bomen zo veel mogelijk te sparen opdat het aantal boomholtes nog verder toeneemt. Vleermuizen ondervinden concurrentie van vogels en soms van insecten (hommels, wespen) en een groot aanbod aan holle bomen garandeert vleermuizen een geschikte schuilplaats. Bij afstervende bomen kan de ruimte achter loszittende schors door vleermuizen benut worden.

3.4 Bossage IJdoornlaan (kaart 5)

De bossage ligt aan de zuidkant van de weg, tegen een talud, en bestaat uit struiken met hoge bomen. In de nabijheid bevinden zich diverse boomgroepen en rijen oude bomen. Het is een stukje groen dat vanwege de ligging en de structuur als aantrekkelijk voor vleermuizen werd ingeschat.

Vleermuiswaarnemingen

De inventarisaties zijn uitgevoerd op 5 juli, 5 augustus en 8 september 2005, en op 24 mei 2006.

Op 5 juli en 8 september is bij de bossage een jagende dwergvleermuis waargenomen. Deze soort is ook in de omgeving op verspreide plaatsen foeragerend waargenomen, jagend bij straatbomen.

Iets ten westen foerageerde op 8 september een ruige dwergvleermuis.

Op 5 augustus werd zeer kort een laatvlieger op de detector gehoord. Vermoedelijk passeerde deze vleermuis alleen.

Conclusies

De van de weg afgekeerde zijde van de bossage vormt op het oog een goede jachtbiotoop voor vleermuizen (gazon met bomen en boomgroepen) maar vermoedelijk is het insectenaanbod te gering.

Flora- en Faunawet

De aangetroffen foerageerplaatsen van vleermuizen worden te incidenteel bezocht om aangemerkt te kunnen worden als vaste verblijfplaats volgens de Flora- en faunawet. Holle bomen zijn niet gevonden.

Advies

De groenstrook schijnt deels bebouwd te gaan worden. Dit heeft niet direct een negatieve invloed op vleermuizen maar het is wel raadzaam om deze ingreep in samenhang met de andere ontwikkelingen in Amsterdam Noord te zien. Er vindt in het stadsdeel een vrij sterke verstedelijking plaats. Afzonderlijk zijn bouwprojecten vaak niet van grote invloed op vleermuizen maar gezamenlijk hebben ze in het geval van Amsterdam Noord tot resultaat dat een aanzienlijke oppervlakte groen plaats maakt voor bebouwing. Wat dit uiteindelijk voor invloed heeft op de vleermuispopulatie is onduidelijk, mede omdat de huidige situatie niet volledig in kaart is gebracht.

3.5 Waterlandplein (kaart 6)

De bebouwing van het Waterlandplein, die bestaat uit een winkelcentrum en enkele flats met woningen zal deels worden vernieuwd. De gebouwen die gehandhaafd blijven worden gerenoveerd.

De inventarisatie van vleermuizen was een aanvulling op een natuurtoets door de Dienst Ruimtelijke Ordening van de Gemeente Amsterdam (dRO) in het voorjaar van 2005. Hierin werd nader onderzoek naar vleermuizen geadviseerd, speciaal naar de aanwezigheid van vleermuisverblijfplaatsen in de te slopen gebouwen.

Vleermuiswaarnemingen

Het onderzoek is uitgevoerd op 5 en 8 juli en 4 september 2005

Op 5 juli 2005 is 's avonds een inventarisatie verricht naar foeragerende vleermuizen en naar dagschuilplaatsen of een kolonie. Dit onderzoek is op 8 juli aangevuld met een inventarisatie in de nacht/ochtendschemering, gericht op zwermende en invliegende vleermuizen. Op 4 september zijn nogmaals

foeragerende vleermuizen geïnventariseerd en ging de aandacht uit naar territoriumhoudende mannetjes van de dwergvleermuissoorten.

De dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis zijn waargenomen. Foeragerende vleermuizen zijn aangetroffen aan de westzijde van het plangebied. Het plantsoentje naast de toerit van de buslus, tussen de Beverwijkstraat en de Werengouw is een belangrijke foerageerplek en een vaste verblijfplaats in de zin van de Flora en faunawet. Bij alle bezoeken werden hier zowel dwergvleermuis als ruige dwergvleermuis foeragerend aangetroffen.

Er zijn geen aanwijzingen dat in de bebouwing vleermuiskolonies aanwezig zijn. Wel is op 4 september een territoriumhoudend mannetje dwergvleermuis waargenomen in de Beverwijkstraat. Dit dier had zijn verblijfplaats waarschijnlijk in het te slopen flatgebouw langs deze straat.

Vleermuizen (dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis) zijn vooral aanwezig in de woonbuurt ten westen van de planlocatie (woonblokken rond plantsoenen). Ook langs de Werengouw werden deze soorten jagend aangetroffen. Bij de op enige afstand gelegen Schellingwouderbreek is ook de laatvlieger gesignaleerd.

Er zijn geen vliegroutes gevonden.

Conclusies

Er zijn twee vaste verblijfplaatsen in de zin van de Flora en faunawet vastgesteld. In het plantsoentje naast de toerit van de buslus jagen frequent een dwergvleermuis en een ruige dwergvleermuis. In de westgevel van de te slopen flat aan de Beverwijkstraat is waarschijnlijk een paarverblijfplaats van de dwergvleermuis.

Er zijn geen vleermuiskolonies aangetroffen.

Het Waterlandplein is van relatief geringe betekenis voor vleermuizen.

Het voornemen om bij de herinrichting de groene verbinding tussen het Baanackerspark en de Schellingwouderbreek te versterken is gunstig voor vleermuizen omdat ze in beide gebieden relatief veel voorkomen.

Direct ten westen van het Waterlandplein worden tamelijk veel vleermuizen aangetroffen. Aanbevolen wordt om hier nader onderzoek naar de aanwezigheid van kolonies te doen. Er staat een holle boomhazelaar in het bouwblok Groetstraat t.z.v. de Werengouw waar 's zomers vleermuizen in zitten (melding bewoner 2004).

Flora- en Faunawet

De verblijfplaats van het territoriumhoudende dwergvleermuismannetje in de Beverwijkstraat en het plantsoentje op de hoek van die straat bij de Werengouw zijn te beschouwen als vaste verblijfplaatsen volgens de Flora- en faunawet. Omdat van het herinrichtingsplan ook verbetering van de groenstructuur deel uitmaakt is wat de foerageerplaatsen betreft voldoende compensatie geboden mocht het genoemde plantsoentje verdwijnen.

Advies

Overwogen kan worden om in de nieuwe bebouwing schuilmogelijkheid voor vleermuizen te creëren. Een territoriumhoudend mannetje heeft aan een gaatje of kleine spleet in een muur genoeg. Om een kolonie een schuilplaats te bieden zijn grotere ruimtes nodig, bij voorbeeld een spouwmuur of een forse spleetvormige ruimte tussen de daklijst en de gevel.

3.6 Schellingwouderdriehoek (kaart 7)

Het gebied wordt begrensd door de Ringweg Noord, Zuiderzeeweg en Schellingwouderdijk, en bestaat grotendeels uit volkstuintenparken. Daartussen, en op enkele plekken langs de rand, ligt weiland. De zuidelijke punt is een min of meer natuurlijk terrein, grotendeels bestaand uit moerasland en rietkragen. Onlangs zijn hier werkzaamheden uitgevoerd om de natuurwaarden te vergroten, zoals het creëren van een meertje met moerassige oeverzone.

Rond de volkstuintencomplexen bevinden zich singels met hoge populieren. In een aantal bomen bevinden zich holtes die door vleermuizen als schuilplaats zouden kunnen worden benut.

Het doel van de inventarisatie was enerzijds een beeld te krijgen van de vleermuispopulatie in dit groene gebied, anderzijds het belang van de holle populieren voor vleermuizen te onderzoeken.

Vleermuiswaarnemingen

Het gebied is onderzocht op 4 juli, 5 augustus en 8 september 2005 en op 6 juni 2006.

De meest opmerkelijke waarneming was die van enkele watervleermuizen boven het meertje in de zuidpunt. De dagverblijfplaats van deze boombewoners is niet gevonden. Het meertje lijkt altijd wel bezocht te worden door enkele foeragerende dwergvleermuizen. Soms zijn het er ten minste vijf. In de avond van 5 augustus werd waargenomen dat 4 tot 5 keer een dwergvleermuis vanuit de zuidelijke punt de Durgerdammerdijk oostwaarts overstak. De vleermuizen leken de ringweg niet over te steken maar af te buigen naar het talud en langs de daar geplante bomen verder te vliegen. Het aantal was te klein om de route van de vleermuizen in kaart te brengen.

Een andere belangrijke foerageerplek voor vleermuizen is een weilandje ten noorden van Volkstuinenpark Wijkergouw. Hier worden geregeld schapen geweid en op de insecten die dit trekt komen veel vleermuizen af: 5-10 dwergvleermuizen, enkele ruige dwergvleermuizen en soms een laatvlieger.

Veel jagende vleermuizen houden zich voorts op boven de open strook tussen de groensingel langs de Zuiderzeeweg en de singel langs de tuinenparken Rust en Vreugd en het oostelijk deel van Wijkergouw. De parken zelf zijn slechts vanaf de buitenrand onderzocht. De indruk is dat op de parken zelf weinig vleermuizen jagen, wat overeenkomt met het onderzoeksresultaat op Amsterdamse tuinencomplexen (persoonlijk waarnemingenarchief).

In de populierensingel is één territoriaal mannetje ruige dwergvleermuis waargenomen dat zich zeer waarschijnlijk ophield in scheur in een stam, op ca 6 m hoogte.

Langs de Schellingwouderdijk en in het weidegebied tussen de volkstuintenparken is slechts af en toe een dwergvleermuis waargenomen.

Conclusies

De belangrijke gebiedsdelen voor vleermuizen zijn de strook tussen de singels van de volkstuintenparken en de Zuiderzeeweg, en het natuurterreintje in de zuidpunt.

Behoudens een territoriaal mannetje ruige dwergvleermuis zijn er geen door vleermuizen gebruikte boomholten waargenomen. Waarschijnlijk benutten ruige dwergvleermuizen de holtes in bomen in de singels als dagverblijfplaats.

De Schellingwouderdijk staat mogelijk teveel onder invloed van de wind om voor vleermuizen een aantrekkelijke jachtbiotoop te zijn. Het brede water (weersloot) dat ongeveer oost-west door het gebied loopt en via een duiker verbinding heeft met Waterland lijkt door vleermuizen noch als foerageerplaats, noch als vliegroute te worden gebruikt.

Het is de moeite waard om in de populierensingels bomen die holtes bevatten zoveel mogelijk te handhaven. De meeste kans hiertoe is op plaatsen die niet direct langs de weg liggen en die niet toegankelijk zijn voor mensen. Hier is geen gevaar bij vallende takken.

Flora- en Faunawet

Langs de populierensingels aan de Zuiderzeeweg, aan de zijde van de volkstuintenparken, jagen veel vleermuizen. De foerageerplaatsen hier zijn vaste verblijfplaatsen in de zin van de Flora- en faunawet. Dit geldt ook voor het natuurontwikkelingsgebied bij de Schellingwouderbrug. Een aantal populieren bevat holtes die door vleermuizen als schuilplaats kunnen worden benut. De territoriumhoudende mannetjes die in de nabijheid roepend werden waargenomen (zowel dwergvleermuizen als ruige dwergvleermuizen) maken waarschijnlijk van deze boomholtes gebruik. Ook de holle bomen zijn vaste verblijfplaatsen volgens de wet.

Advies

Op een aantal plaatsen zijn de populierensingels zo breed dat bomen in het middengedeelte zonder probleem gehandhaafd kunnen worden, ook al zijn zij afstervend of gescheurd/afgeknapt. Hoe meer holle bomen hier zijn, hoe groter de kans dat vleermuizen er een geschikte verblijfplaats in vinden, ook al is er concurrentie van vogels. Een groot aanbod aan holtes is ook van belang om steeds holtes beschikbaar te hebben met de juiste klimatologische omstandigheden, waaraan vleermuizen 's zomers overigens andere eisen stellen dan in de winter. De aanwezigheid van een uitgesproken boombewoner als de watervleermuis maakt het behoud van holle bomen in dit gebied extra de moeite waard.

Vee trekt insecten aan en voortzetting van de beweiding zoals op het genoemde schapenweiland is aan te bevelen.

Referenties

Hoogenhout, R. & F. van der Vliet 2000. Vleermuizen in het groen, het verslag van een inventarisatie van tien parken en groengebieden van Amsterdam. Opdrachtgever: Afdeling Openbare ruimte, Groen en Stadsecologie van de dienst Ruimtelijke Ordening van Amsterdam (dRO/OGS). Amsterdam, december 2000.

Bijlage i vleermuisecologie

Vleermuizen zijn zoogdieren. Binnen de klasse van de zoogdieren vormen de vleermuizen (Chiroptera, handvleugeligen) een grote orde. Vleermuizen vormen een vijfde van alle zoogdiersoorten. Er zijn ongeveer duizend soorten bekend. De meeste leven in de tropen en subtropen en hier worden ook nog regelmatig nieuwe soorten aangetroffen.

In de warme gebieden komen naast kleine, overwegend insectenetende vleermuissoorten, ook grote soorten voor, de zogeheten vliegende honden, die zich met nectar of vruchten voeden.

In Nederland leven alleen insectenetende vleermuizen. Van ongeveer vijftien soorten is te zeggen dat ze inheems zijn, al of niet talrijk en sommige beperkt tot bepaalde landsdelen of landschappen. De soorten die als zeer zeldzaam of als dwaalgast zijn te beschouwen meegerekend zijn inmiddels 23 vleermuissoorten in Nederland vastgesteld.

Het belangrijkste kenmerk van de vleermuizen is hun vliegvermogen. De voorpoten zijn uitgegroeid tot vleugels. De oriëntatie van de kleine soorten geschiedt door echolocatie. De vleermuis stoot zeer hoge geluiden uit en neemt door de weerkaatsing de omgeving waar, en ook prooien zoals muggen en nachtvlinders.

De actieve periode van vleermuizen is afhankelijk van de temperatuur en begint in Nederland meestal eind maart/begin april. Vanaf ongeveer half oktober wordt een winterslaap gehouden. Daarvoor kiezen de vleermuizen een donkere, koele maar vorstvrije plaats met een hoge luchtvochtigheid om uitdroging te voorkomen.

In het voorjaar vormen de geslachtsrijpe vrouwtjes groepen tot wel enkele honderden exemplaren en brengen in deze zogeheten kraamkolonies jongen groot. De jongen zijn afhankelijk van de soort tussen half juni en eind juli vliegvlug. Meestal wordt maar één jong per vrouwtje geboren. De kolonies vallen na het uitvliegen van de jongen meestal uiteen in kleinere groepen. Mannetjes en jonge vrouwtjes leven solitair of in kleine groepen.

In de nazomer, en bij sommige soorten tijdens de winterslaap, vindt de paring plaats. Het zaad wordt door de vrouwtjes opgenomen maar de bevruchting vindt pas in het voorjaar plaats.

De Nederlandse vleermuizen zijn grofweg te verdelen in boombewonende en gebouwbewonende soorten. Ze maken niet zelf een holte maar gebruiken een bestaande schuilplaatsen. In bomen zijn dat oude spechtennesten en allerlei holtes die door inrotting of het uitscheuren van takken zijn ontstaan. Ook achter stukken loszittende schorst houden vleermuizen zich graag op. De gebouwbewonende soorten benutten vaak spouwmuren of spleten achter betimmering.

In stedelijke omgeving komen vooral gebouwbewonende vleermuizen voor. De meest algemene soort is de dwergvleermuis. Andere gebouwbewonende soorten die regelmatig worden aangetroffen zijn de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger.

Minder algemeen zijn meervleermuis (gebouwbewonend), watervleermuis en rosse vleermuis (boombewonend).

Veel vleermuizen zoeken hun voedsel langs beschutte oevers, aan bosranden, langs houtsingels, in parken enzovoort. Enkele soorten zijn gespecialiseerd in een

foerageertechniek waarbij ze met de voeten insecten van het wateroppervlak plukken. De aanwezigheid van insecten is een voorwaarde voor de kwaliteit van het foerageergebied.

Doorgaans ligt het foerageergebied op betrekkelijk korte afstand van de dagschuilplaats, maar afstanden van enkele kilometers tussen dagrustplaats en voedselgebied zijn niet ongewoon.

De route hiertussen wordt door vleermuizen afgelegd langs een vaste route waarbij lijnvormige elementen in het landschap zoals boomsingels, lanen, vaarten e.d. worden gevolgd.

Vleermuizen zijn doorgaans niet actief wanneer het 's nachts kouder is dan 10° C. De foerageeractiviteit is het grootst in de eerste anderhalf uur na zonsondergang en vertoont een tweede piek in de nanacht.

Bijlage ii wettelijke bescherming van vleermuizen

Vleermuizen behoren tot de eerste dieren die in Nederland beschermd werden om een andere reden dan de waarde als jachtwild. Tezamen met 46 soorten insectenetende vogelsoorten werden ze met nog een paar andere insectenetende zoogdiersoorten, de egel en de bosspitsmuis, in 1880 beschermd verklaard door de 'Wet tot bescherming van diersoorten nuttig voor landbouw of houtteelt'. Bij herziening van de wet (Nuttige Dierenwet 1914) raakten de vleermuizen de beschermde status weer kwijt. De overweging in de Memorie van toelichting schetst het probleem dat ook heden ten dage vaak met de bescherming van vleermuizen gepaard gaat: hun aanwezigheid in huizen en gebouwen. 'De vleermuizen zijn onvoorwaardelijk nuttig. Zij doen groot nut als insectenverdelgers, terwijl niet de minste schade daar tegenover staat. Slechts is niet te eisen, dat vleermuizen moeten worden geduld in woningen, bijvoorbeeld in schoorstenen of achter behangsel. Nergens echter wordt de vleermuis stelselmatig vervolgd'.

In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw werd echter een sterke achteruitgang gesignaleerd, waarschijnlijk vooral veroorzaakt door sterfte als gevolg van insectenverdelgingsmiddelen die in de landbouw werden gebruikt. Ook de schaalvergroting in het landschap (o.a. door ruilverkaveling) en verstedelijking deden de leefomstandigheden voor vleermuizen verslechteren. Dit leidde ertoe dat alle inheemse vleermuissoorten in 1973 in de Natuurbeschermingswet werden opgenomen. De bescherming was al vrij strikt maar werd nog verder aangescherpt, ondermeer door Europese regelgeving.

In de Flora- en faunawet genieten alle vleermuissoorten strenge bescherming. Niet alleen mogen vleermuizen niet gevangen, verjaagd of gedood worden; vernietiging of aantasting van belangrijke elementen in hun leefgebied, zoals frequent bezochte foerageerplaatsen, vliegroutes, kolonies, overwinteringsplaatsen en andere verblijfplaatsen is eveneens verboden. Als verwacht kan worden dat een activiteit negatief effect heeft op vleermuizen is een ontheffing vereist. De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit kan deze ontheffing verlenen.

Aan deze bijlage kunnen geen rechten worden ontleend

Bijlage iii overige vleermuiswaarnemingen in Amsterdam-Noord

Hieronder zijn waarnemingen van vleermuizen in Amsterdam-Noord bijeengebracht. Het stadsdeel is weinig onderzocht. Er zijn enkele oude vondsten van vleermuizen en meldingen via Artis, de Dierenambulance, dierenartsen en het meldpunt van de vleermuiswerkgroep van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming. Verder is er zo nu en dan veldonderzoek gedaan met de vleermuisdetector.

G. Keijl vond in 1988, met de vleermuisdetector inventariserend voor het Vleermuis Atlas-Project op diverse plaatsen jagende dwergvleermuizen: in de Groetstraat bij Werengouw, en op meerdere plaatsen in het park bij Het Laagt / Het Hoogt. Volgens deze waarnemer zou er een kolonie laatvliegers moeten zijn in de woonbuurt ten westen van de Schellingwoudebreek. Boven de breek werd door hem een aantal jagende laatvliegers waargenomen.

Op 16 oktober 1993 werd een ♀ laatvlieger bij de Spoedkliniek voor Dieren gebracht. Dit dier was gevonden in de Molenwijk (Watermolen) mankeerde niets en is dezelfde avond weer losgelaten.

Op 3 mei 1995 is een ♀ dwergvleermuis gevonden in Het Breed. Dit dier wordt onder nr. 24973 in alcohol bewaard in het Zoologisch Museum Amsterdam.

Op 14 maart 1996 hing een ♀ dwergvleermuis aan de muur van een flatgebouw aan de Jisperveldstraat. Mogelijk was de vleermuis uit haar schuilplaats verjaagd door de bouwwerkzaamheden ter plaatse.

In 1998 werd een vleermuiskolonie gemeld in de serre van Nieuwendammerdijk 204. Bij controle werd vastgesteld dat het om een kraamkolonie van dwergvleermuis ging. Deze was volgens de bewoonster ook in voorgaande jaren aanwezig.

Op 7 juli 1998 werd een dode dwergvleermuis gevonden in de Hazelaarstraat.

Begin april 2004 ving een kat bij de woning Oostzanerdijk 156 een ♂ dwergvleermuis.

Najaar 2004 werden enkele foeragerende dwergvleermuizen en een laatvlieger waargenomen aan de westrand van volkstuintenpark Buikslotermeer.

Op 18 juni 2005 haalde de Dierenambulance een ♂ dwergvleermuis op die op de hoek Meeuwenlaan-Waddenweg op straat lag en waarschijnlijk uit het rolluik van het Onderdelenhuis was gevallen.

In 2005 zijn in opdracht van projectbureau Noordwaarts het winkelcentrum Buikslotermeerplein (1 ruige dwergvleermuis), de Noorderbegraafplaats (regelmatig handvol foeragerende dwergvleermuizen), sportpark Elzenhagen (tot enkele tientallen foeragerende dwergvleermuizen, soms enkele ruige dwergvleermuizen, vooral langs G.J. Scheurleerweg) onderzocht.

In 2005 en 2006 vlogen rond het Tolhuis steeds enkele foeragerende dwergvleermuizen. In de nazomer van 2005 werd er ook een territoriumhoudend dwergvleermuismannetje aangetroffen.

Op de Stoombootweg werden op 2 juni 2006 een dwergvleermuis, een laatvlieger en vermoedelijk een meervleermuis waargenomen, alle overvliegend.

Op 11 juni 2006 zat een ekster bij een ♂ laatvlieger op het trottoir van de Meteorieweg ter hoogte van huisnr. 173. Het dier had een buikwond en stierf op 13 juni.

Op 25 september hing een ♀ ruige dwergvleermuis in de flatwoning H. Cleyndertweg 331 (hoekwoning op 6e van 12 etages) aan de muur achter een wandkast in de huiskamer. Het dier was waarschijnlijk binnengekomen via een opening in de buitenmuur die in de zomer was ontstaan bij het installeren van een airconditioning-installatie. Vier weken eerder was ook al een vleermuis binnen.

In de bovenhoek van het galerijbalkon bij de zijgevel bleek een mannetje ruige dwergvleermuis te roepen vanuit een spleet bovenaan de muur.

Bij het flatgebouw foerageerden enkele gewone dwergvleermuizen.

Onder nr. 22822 wordt in het Zoölogisch Museum van Amsterdam in alcohol een ♂ laatvlieger bewaard, afkomstig van de Markengouw. Verdere gegevens ontbreken

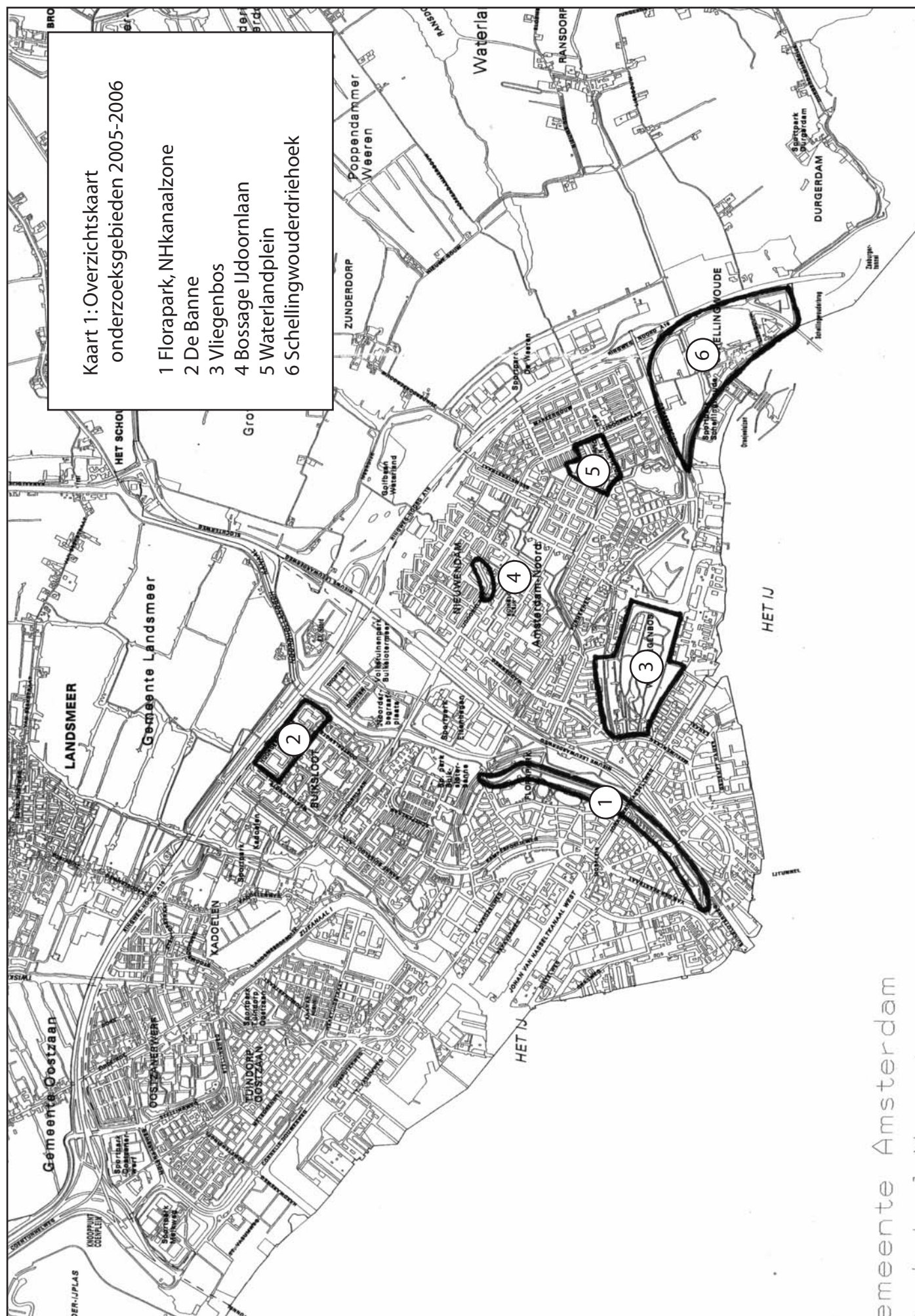
In het buitengebied ("landelijk Noord") dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger waargenomen, meestal jagend boven waterlopen, bij boerderij-erven, boomgroepen enz. Het open weidegebied wordt door vleermuizen gemedend.

De belangrijkste waarneming is de kraamkolonie van ca. 50 meervleermuizen die waarschijnlijk al meer dan twintig jaar huist in de pastorie naast het kerkje van Holysloot.

Een belangrijk gebied voor vleermuizen is de Noorder IJplas. Hier foerageren tientallen dwergvleermuizen en laatvliegers en ook wat ruige dwergvleermuizen (waarneming zomer 2006). De meest opmerkelijke vleermuissoort hier is de meervleermuis. Vanuit een kolonie in Oostzaan vliegen ca 60 meervleermuizen (telling 2006) via waterlopen, waarbij ze de snelweg A8 door een duiker passeren, naar de Noorder IJplas.

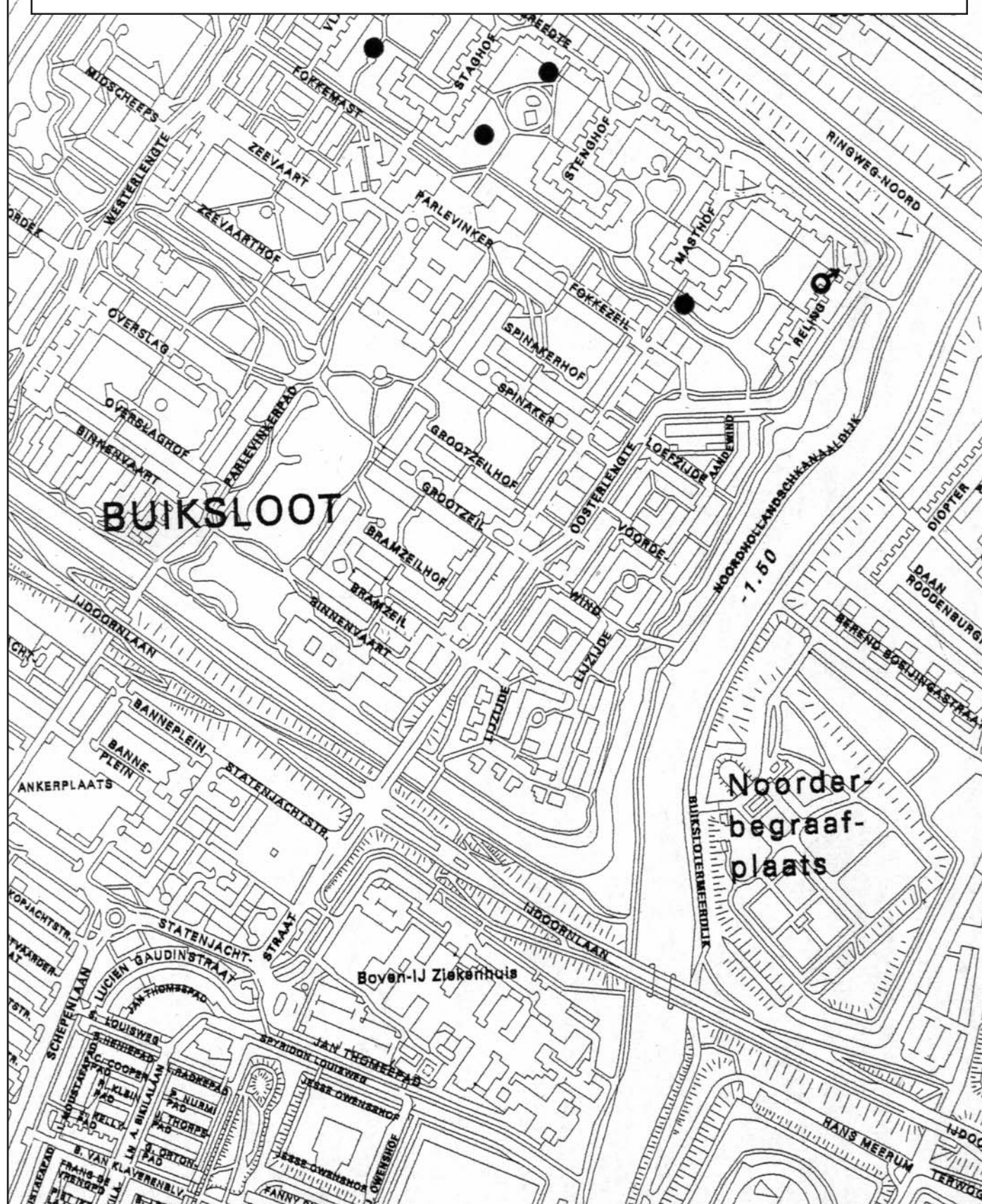
Kaartbijlage

Kaart 2: De Banne

- Foerageerplaats Dwergvleermuis
- Foerageerplaats Ruige dwergvleermuis
- ◆ Foerageerplaats Laatvlieger
- ▲ Foerageerplaats Watervleermuis
- ♂ Territoriumhoudend mannetje Dwergvleermuis
- ♂ Territoriumhoudend mannetje Ruige Dwergvleermuis
- Vliegroute

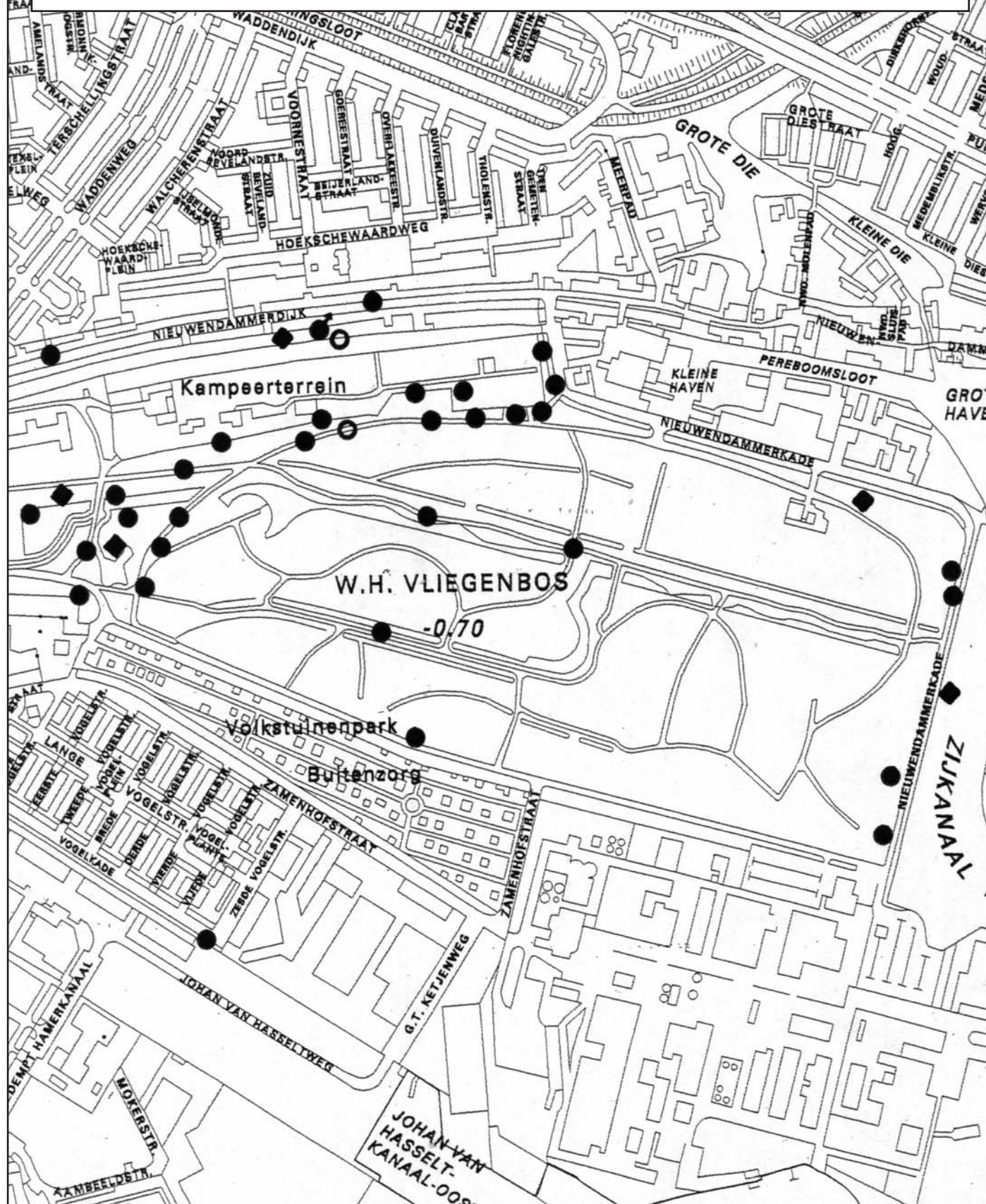

→ Vliegroute

Kaart 4: Vliegenbos

- Foerageerplaats Dwergvleermuis
- Foerageerplaats Ruige dwergvleermuis
- ◆ Foerageerplaats Laatvlieger
- ▲ Foerageerplaats Watervleermuis
- ♂ Territoriumhoudend mannetje Dwergvleermuis
- ♂ Territoriumhoudend mannetje Ruige Dwergvleermuis
- Vliegroue

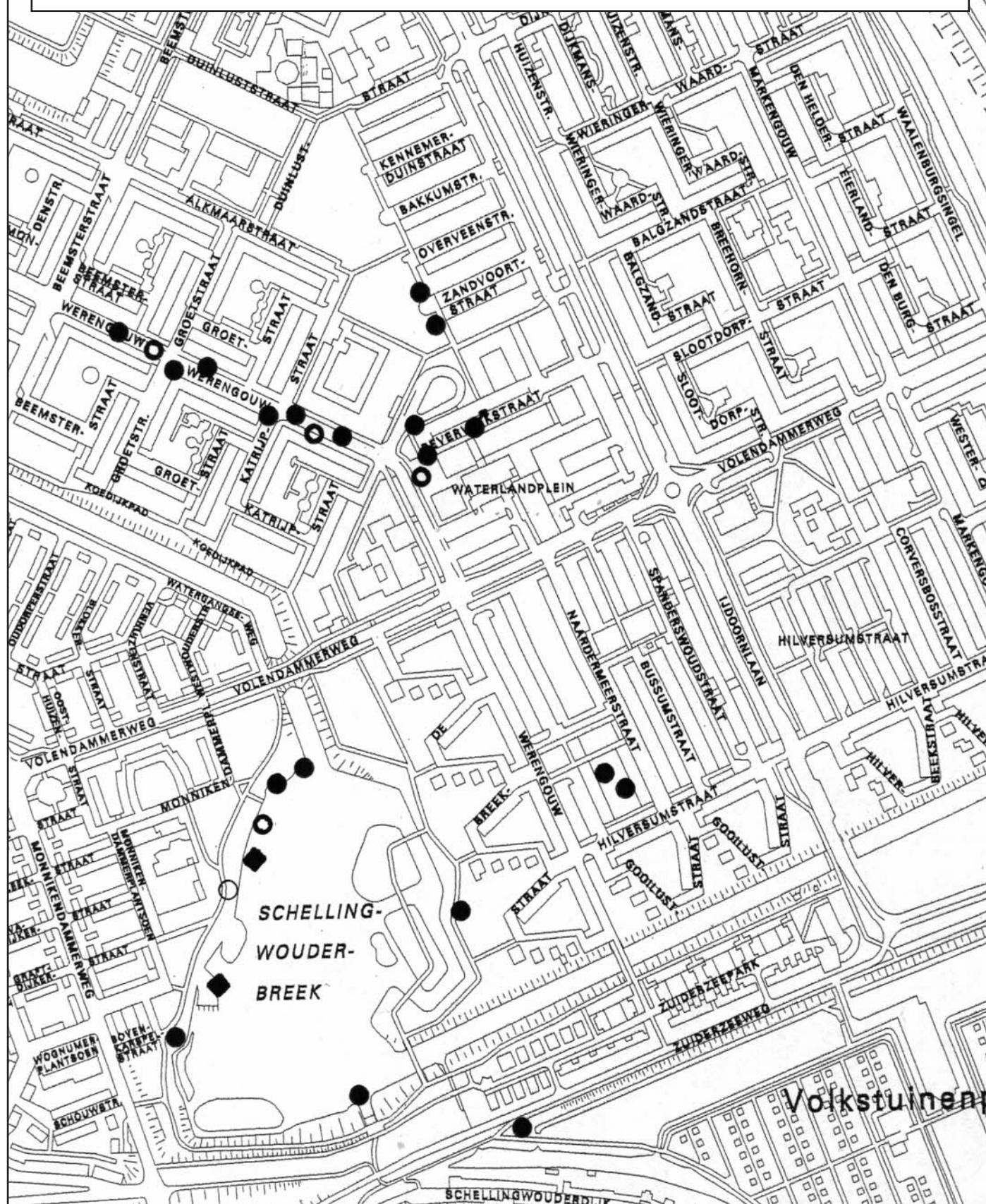

 Foerageerplaats Dwergvleermuis Territoriumhoudend mannetje Dwergvleermuis
 Foerageerplaats Ruige dwergvleermuis Territoriumhoudend mannetje Ruige Dwergvleermuis
 Foerageerplaats Laatvlieger Vliegroute
 Foerageerplaats Watervleermuis

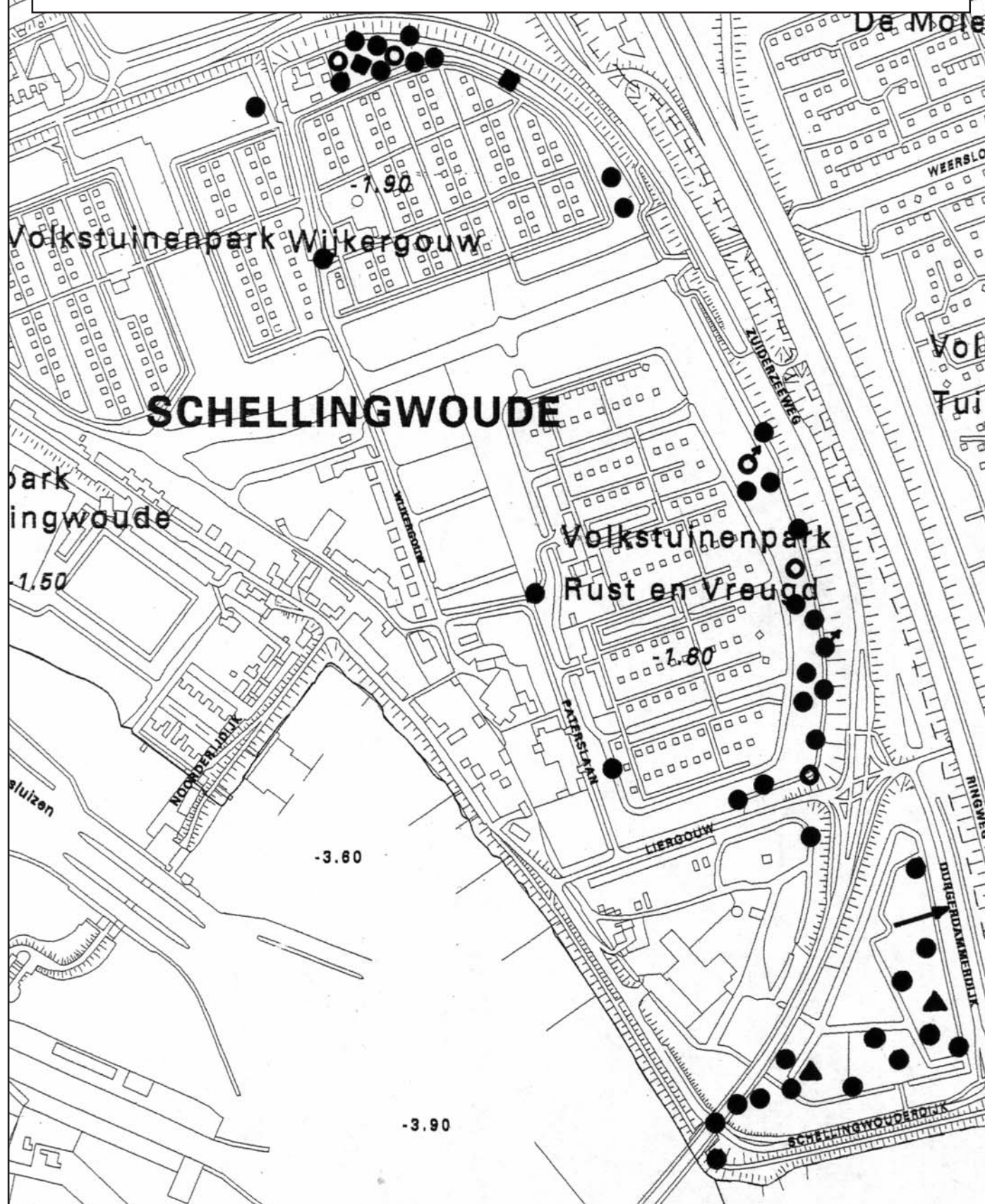
Kaart 6: Waterlandplein

- Foerageerplaats Dwergvleermuis
- Foerageerplaats Ruige dwergvleermuis
- ◆ Foerageerplaats Laatvlieger
- ▲ Foerageerplaats Watervleermuis
- ♂ Territoriumhoudend mannetje Dwergvleermuis
- ♂ Territoriumhoudend mannetje Ruige Dwergvleermuis
- Vliegroute

Kaart 7: Schellingwouderdriehoek

- Foerageerplaats Dwergvleermuis
- Foerageerplaats Ruige dwergvleermuis
- ◆ Foerageerplaats Laatvlieger
- ▲ Foerageerplaats Watervleermuis
- ♂ Territoriumhoudend mannetje Dwergvleermuis
- ♂ Territoriumhoudend mannetje Ruige Dwergvleermuis
- Vliegroute

Vleermuisinventarisaties in Amsterdam Noord, 2005-2006

